

en anti-revolutionairen. Van hen allen was de jonge P. W. A. Cort van der Linden nog in 1886 de tolk, toen hij in gemoedsrust verkondigde: 'Niet bij het recht zoeke men verevening van de ongelijke gaven der natuur, maar de naastenliefde reike de milde hand aan alwat deernis waardig is' ²⁸). En toch had Kappeyne van de Coppello reeds in 1875 in de Tweede Kamer verklaard, dat het omstreeks 1850 nog 'de algemene opvatting was, dat de staat niets anders is dan een grote politiemacht, die slechts te zorgen heeft voor de veiligheid van personen en goederen', maar dat 'wij' thans tot het inzicht gekomen zijn, dat de staat 'moet ingrijpen om de ingezetenen te verschaffen wat hun toekomst' ²⁹). Dit is de lijn, die straks Pierson en Goeman Borgesius zouden doortrekken.

Het blinde egotisme van de in alle regerings- en bestuurscolleges en bovenal in de Staten-Generaal alleenheersende bourgeoisie blijkt misschien uit niets zo stuitend als uit het krampachtig verzet tegen de invoering van directe belastingen. 'Met afschuw' ³⁰) verwierp een grote meerderheid van de Tweede Kamer na wekenlange discussies op 2 mei 1872 een voorstel tot het invoeren van een rijks-inkomstenbelasting. Het is bepaald leerzaam de hypocriete argumentatie van sommige bestrijders in de 'Handelingen' te lezen, maar evenzeer het onbarmhartige pleidooi ten gunste ervan, uitgesproken door dezelfde S. van Houten, al zijn leven een weerspannige eenling in de trekkende klucht der vaderlandse liberalen, eerst een eigen baan volgend ver links van de hoofdmacht, straks hooghartig vereenzaamd ter rechterzijde. Zijn betoog van april 1872 is een indrukwekkende collectie van harde waarheden. Het is, zo constateert dit *enfant terrible*, 'een niet te loochenen feit, dat de staatsrechtelijke hervorming van 1848' ertoe geleid heeft, dat 'vijf zesden, men mag misschien zeggen zes zevenden van de bevolking van rechtstreeksen staatsrechtelijken invloed verstoken zijn'. Nederland wordt sinds 1848 geregeerd door 'een oligarchie van rijken'. Deze oligarchie 'draagt gene lasten', 'onttrekt zich voor ene kleine geldsom aan de militaire verplichtingen en torst in verhouding tot haar vermogen in de verste verte niet genoeg van de financiële lasten van den staat. Deze rusten voor een te groot deel op het volk achter de kiezers en op den Javaan'. Sedert 1848, aldus is zijn slotsom, 'heeft de volgens ons kiesrecht heersende klasse zich nog geen enkelen last opgelegd' ³¹).

Het zou nog twintig jaar duren, eer daarin verandering kwam: